

Andrei Oișteanu, *Moravuri și Năravuri - Eseuri de istorie a mentalităților*, Iași, Editura Polirom, 2021, 401 p.

DOI: 10.2478/amsh-2023-0010

Titlul cărții *Moravuri și Năravuri - Eseuri de istorie a mentalităților*, semnată de Andrei Oișteanu este reprezentativ pentru ceea ce își propune să facă autorul, anume să contureze un portret al societății românești, pornind de la modul de viață, vestimentație, nivelul de educație și interesele românilor. În acest sens, autorul a adunat în carte eseuri pe teme

diverse, a căror cheie de lectură se găsește în formația și preocupările autorului, Andrei Oișteanu fiind etnolog și antropolog, dar și un istoric al religiilor și al mentalităților. Deși lucrarea a apărut în anul 2021, eseurile pe care le reunește au fost scrise de-a lungul unei perioade mai îndelungate de timp, fiind doar revizuite sau adăugite. Unele dintre ele, puține ce-i drept, au fost scrise înainte de 1989, dar nu au fost publicate din cauza cenzurii comuniste, ele văzând lumina tiparului abia după Revoluție. Astfel, se poate spune că lucrarea reprezintă o muncă de trei decenii a autorului. Mai mult decât atât, abordând atât teme de istorie a mentalităților cât și teme de istorie politică sau socială, cartea este un bun indicator al faptului că există un interes crescând asupra unui alt tip de istorie, o istorie care se axează mai mult pe societate și cultură, nu doar pe date și evenimente.

În ceea ce privește structura cărții, aceasta este împărțită în șaisprezece părți, fiecare parte putând fi lecturată individual. Întrucât lucrarea este mai degrabă o culegere de eseuri, capitolele nu sunt caracterizate de continuitate cu excepția capitolelor 12 și 13 (care analizează situația evreilor din Europa și din România), respectiv 14 și 15 (capitole care analizează onoarea masculină și duelul). Oricum, pentru o mai bună înțelegere a cărții, se recomandă citirea acesteia integral, deoarece doar în acest fel se poate crea o imagine de ansamblu asupra gândirii autorului, dar mai important asupra modului în care s-a format societatea românească din prezent, unele zicale, obiceiuri vestimentare sau gusturi muzicale avându-și originea în secolul al XIX-lea sau chiar mai devreme.

Chiar dacă o prezentare exhaustivă a cărții nu reprezintă obiectul unei recenzii, unele aspecte trebuie analizate în detaliu, acestea relevând obiectivele pe care autorul le-a avut în elaborarea lucrării. Astfel, în eseurile de început mentalitatea românească este analizată prin intermediul istoriei vestimentației și ale alimentației. Fiind mult timp sub dominația otomană, este de la sine înțeles faptul

că și vestimentația Țărilor Române a fost influențată de moda turcească. Tot aici, autorul analizează și conflictul apărut în secolul al XIX-lea între cei care mai păstrau această modă și tinerii plecați la studiu în Occident, așa numiții bonjouristi. Oișteanu redă și originea unor expresii culinare care au intrat în dicționarul politic pe filieră turcească sau slavonă și care au desemnat de-a lungul timpului (încă mai desemnează) anumite funcții înalte, acte de corupție sau dispute politice. Între expresiile semnificative se numără: *la ei e pâinea și cușitul, ține cu dinții de ciolan* sau *nu se poate și cu pita unsă și cu slănina în pod* (pp. 37-51).

Probabil capitolul care explică cel mai bine influența otomană asupra Țărilor Române este capitolul cinci, denumit sugestiv, *Țara Meșterului Manele*. În cadrul acestuia, autorul vorbește despre societatea contemporană, conchizând că în cele din urmă influența turcească a învins. Scris inițial la începutul anilor 2000, eseu este completat în 2021, iar Andrei Oișteanu pare că se inspiră din societatea actuală. Desigur, unele teme precum amorul sau dorul, nu sunt teme noi, ele pot fi regăsite și în secolul al XVIII-lea, însă ele tind spre vulgaritate în societatea actuală.

Alte eseuri abordează teme ce țin mai degrabă de filosofie (Capitolul 7 – *Dincolo și dincoace de oglindă*) sau religie. De exemplu, în capitolul 9 este analizată dihotomia stânga-dreapta, transpusă de-a lungul timpului în religie (cei buni stau de-a dreapta, iar cei răi de-a stânga). De fapt, acest capitol/eseu pregătește oarecum calea următoarelor eseuri care abordează teme religioase. În acest sens, autorul analizează diferite dispute sau procese între creștini și musulmani din Europa, între creștini și evrei sau între creștinii de confesiuni diferite. De asemenea, el se oprește și la situația evreilor din Europa, din secolul XIII până în prezent. După cum am afirmat și mai sus, acest eseu este legat de următorul, cel care privește situația evreilor din Țările Române și ulterior, din România. În ceea ce privește această ultimă temă, autorul se oprește mai ales asupra a două momente majore: Constituția din 1866 și articolul 7, cât și revizuirea acestuia și Masacrul de la Odessa și participarea României la Holocaust. În final, autorul conchide că în momentul de față, antisemitismul continuă și fără evrei.

Și următoarele capitole sunt legate între ele, având de altfel și același nume (*Duelul și onoarea masculină la români*). Continuând aceeași prezentare cronologică a evenimentelor regăsită și în eseurile anterioare, autorul face o analiză a spațiului românesc din Evul Mediu până în prezent și identifică cele mai notabile dueluri sau provocări la duel de pe actualul teritoriu al țării noastre. Însă, privind dintr-o altă perspectivă, cele două eseuri par să aibă unele elemente repetitive, întrucât unele intervale de timp sunt analizate în ambele

eseuri. Dar acest aspect poate fi explicat de diversitatea confruntărilor din secolul al XIX-lea.

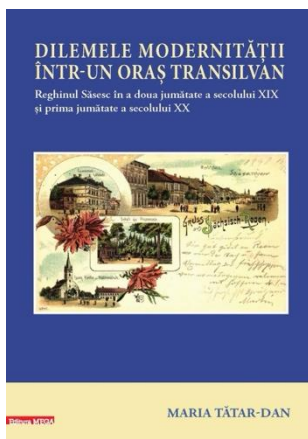
În fine, ultimul eseu este cel care analizează diferite acte de bibliocid. Menținând aceeași abordare de mai sus, Andrei Oișteanu analizează cele mai crude acte de distrugere ale cărților, pornind de la cazul Bibliotecii din Alexandria, oprindu-se la Războiul din Bosnia. De la autorități care ordonă distrugerea cărților sau interzicerea lor (autorități laice sau eclesiastice), la autori care își exprimă prin testament dorința de a li se incendia opera (cazul lui Kafka) și până la autori care își ard propriile cărți din bibliotecă pentru a se încălzi (cum s-a întâmplat în perioada comunistă cu unii intelectuali), autorul analizează toate aceste acte de bibliocid și consecințele acestora. Sintagma care are cel mai puternic impact în cadrul acestui capitol este cea preluată de la un filosof a cărui bibliotecă a fost arsă pentru a genera căldură în timpul Războiului din Bosnia: „Cărțile lui Platon ard mai bine” (p. 381).

Argumentația fiecărui eseu este construită într-o manieră progresivă, ideile sunt dispuse în așa fel încât să susțină teza propusă, iar fiecare epocă prin care trece cartea este caracterizată foarte clar și precis. Limbajul utilizat este unul ușor de înțeles, iar cartea poate fi citită atât de către un specialist în domeniu, cât și de către un pasionat. Desigur, fiecare dintre cei doi va privi cu ochi diferiți studiile. Nu în ultimul rând, sursele bibliografice folosite de către autor sunt în număr mare și sunt extrem de diverse. Acesta folosește atât cărți de specialitate, din domeniul istoriei, lingvisticii sau religiei, jurnale de călătorie, cât și documente de epocă, poezii, poeme, romane sau nuvele ale unor autori români și străini.

În concluzie, lucrarea de față constituie o excelentă colecție de eseuri privind istoria mentalităților de pe teritoriul românesc, însă demersul nu se rezumă doar la acest cadru. Chiar dacă această carte poate nu este la fel de cunoscută ca și alte opere ale lui Andrei Oișteanu, precum *Imaginea evreului în cultura română* (Iași, Polirom, 2012) sau *Narcotice în cultura română. Istorie, religie și literatură* (Iași, Polirom, 2019), ea constituie totuși un excelent demers în ceea ce privește istoria obiceiurilor sau metehnelor prezente azi în societatea românească.

Răzvan Ghișa*

* Ph.D. Candidate, George Emil Palade University of Medicine, Pharmacy, Sciences and Technology of Târgu Mureș, ghisa.razvan-petru.21@stud.umfst.ro

Maria Tătar-Dan, *Dilemele modernității într-un oraș transilvan. Reghinul Săsesc în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2022, 433 p.

DOI: 10.2478/amsh-2023-0011

Abordarea unei tematici discutată și disputată în științele sociologiei, economiei, istoriei, politologiei, deopotrivă sub raport teoretic, cât și prin construcțiile și demonstrațiile interogative ale istoriei societății umane din ultimele 4-5 secole, cu investigații aplicate la istoria unei localități (în speță orașul Reghin), stârnește indiscutabil interesul specialiștilor și al cititorilor dornici să-și sporească și să-și aprofundeze cunoștințele de cultură și de istorie, fie ele și de istorie locală. Încercarea, nu tocmai facilă, a autoarei, de a integra procesul modernizării la nivel central european, segmentul temporal modern al istoriei orașului Reghinul Săsesc, caută să obiectiveze și să descifreze, preponderent, prin prisma unor coordonate tratate anterior, îndeosebi, în subsidiar sau episodic ca subiecte de sine stătătoare în studii și articole, ce căutau să înfățișeze istoria integrală sau secvențială a acestei localități. Astfel, departe de a fi o subiectivă sau singulară opțiune, construcția monografică concepută din perspectiva dezvăluirii rolului și influențelor instituțiilor bisericii, de învățământ și cultură, ca vectori, dar și ca beneficiari ai procesului de modernizare, reprezintă, în fapt, o distinctă și notabilă caracteristică a lucrării, față de anterioarele demersuri și interpretări istoriografice.

Orientarea autoarei spre vectorii culturali-educaționali și spirituali ai modernizării este în bună măsură susținută, cel puțin până la 1918, de specificul structurilor socio-economice și politice ale societății românești aflate în procesul modernizării în sistemul politic și administrativ al Imperiului austriac și din 1867, austro-ungar. Astfel, moștenind decalajele considerabile din epoca feudală, de ordin economic, social-cultural, eliminată din sferile administrației și politicii, societatea românească parcurge propriu-zis fazele modernizării sale de-abia după eliminarea legislației nobiliare, sub impactul unor reforme întreprinse de statul austriac. Chiar dacă autoarea nu se referă decât tangențial la stadiul sau stadiile temporale sau la stările deosebite de la care pornesc germenii modernizării națiunilor transilvănene, aceste considerații fiind, de altfel, cunoscute în istoriografia națională, nu sunt însă oculte, ci dimpotrivă, sunt presupuse și luate în considerație ca motivații pentru susținerea propriului discurs istoric. În acest mod, nu sunt